

آغاز تلاش‌ها برای تکمیل آخرین وجه مکعب روییک مذاکرات هسته‌ای

مذاکرات هسته‌ای ایران و 5+1 در آخرین دور، برای رقم زدن یکی از بی‌سابقه‌ترین توافقات تاریخ روابط و حقوق بین‌الملل از 11 تیرماه در وین به مدت سه هفته کلید می‌خورد. مذاکراتی که محدودیت زمان، نبود اعتماد لازم و کافی میان دو طرف و زیاده‌خواهی برخی طرف‌های مذاکره‌کننده و تأکید بر مواضع قبلی و متنی پر از پیرانته‌های اختلاف آن را تهدید می‌کند.

مذاکرات هسته‌ای ایران و 5+1 در آخرین دور، برای رقم زدن یکی از بی‌سابقه‌ترین توافقات تاریخ روابط و حقوق بین‌الملل از 11 تیرماه در وین به مدت سه هفته کلید می‌خورد. مذاکراتی که محدودیت زمان، نبود اعتماد لازم و کافی میان دو طرف و زیاده‌خواهی برخی طرف‌های مذاکره‌کننده و تأکید بر مواضع قبلی و متنی پر از پیرانته‌های اختلاف آن را تهدید می‌کند. به گزارش خبرنگار انرژی هسته‌ای خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)، هیات مذاکره‌کننده هسته‌ای کشورمان بامداد روز چهارشنبه برای ادامه مذاکرات در چارچوب مذاکرات توافق جامع با کشورهای 5+1 به سرپرستی محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه راهی وین شد.

رئیس هیات مذاکره‌کننده را در آغاز آخرین دور مذاکرات معاونان وی و حمید بعیدی‌نژاد، محمد امیری و محمد داودنیا همراهی می‌کنند و قرار است مشاوران حقوقی در ادامه کار به تیم بپیوندند. ششمین دور مذاکرات هسته‌ای از روز چهارشنبه 11 تیر در وین و با مذاکرات دو جانبه کاترین اشتون و محمدجواد ظریف آغاز و احتمالا تا پایان تیرماه ادامه می‌یابد.

دو طرف در حالی پس از دو هفته به وین بازمی‌گردند که متن به دست آمده در مذاکرات قبلی نقاط افتراق و اختلافی‌اش بیش از نکات مشترک آن است. با این حال کارشناسان سیاسی و بین‌المللی چشم‌انداز رسیدن به توافق جامع را روشن می‌بینند. پایان تیرماه، اجرای توافق اولیه بر اساس برنامه اقدام مشترک به پایان می‌رسد. در همین چارچوب از شش ماه پیش همزمان با آغاز اجرای توافق ژنو مذاکرات برای رسیدن به یک توافق و راه‌حل جامع نیز در وین پایتخت اتریش آغاز شد. توافق ژنو احتمال تمدید زمان اجرای توافق اولیه و نیز مذاکرات هسته‌ای میان هفت کشور برای رسیدن به توافق جامع را برای شش ماه دیگر در نظر گرفته است. با این حال دوطرف سعی دارند در مدت تعیین شده اولیه مذاکرات را به سرانجام برسانند. پیش‌بینی می‌شود وزیران خارجه شش کشور گروه 5+1 در مراحل و روزهای پایانی چنانچه موضوعات و مسایلی غیرقابل حل باقی بماند و به تصمیم‌گیری در سطوح بالاتر نیاز باشد به مذاکرات وین 6 بپیوندند. اما آن چه مذاکرات در مرحله نهایی را حساس کرده است به گفته مقامات دو طرف ایران و 5+1 وجود یک متن پر از پیرانته است که باید ظرف کمتر از 20 روز این پیرانته‌ها را از متن بردارند.

از آنجایی که مذاکرات و متن مورد بحث محرمانه است و تاکنون جزییاتی از آن در رسانه‌ها منتشر نشده است تنها داده واقعی و قطعی متن برنامه اقدام مشترک یا توافق ژنو است که مذاکرات درباره توافق جامع بر مبنای و چارچوب متن اولیه است. از این رو با مروری بر موضوعات و مسایل احتمالی مورد بحث و نیز اظهارات و موضع‌گیری‌های مقامات دو طرف بخش‌هایی از محتوای مذاکرات و چالش‌های موجود قابل بررسی است.

به گزارش ایسنا، هدف نهایی مذاکرات هسته‌ای که در دولت یازدهم و در کمتر از یک‌سال گذشته آغاز شده است، ("رسیدن به یک راه حل جامع مورد توافق و بلندمدت است به نحوی که تضمین کند برنامه هسته‌ای ایران کاملاً صلح‌آمیز باقی خواهد ماند.")

این بخش که در مقدمه برنامه اقدام مشترک به آن اشاره شده است، یکی از مهم‌ترین و چالش‌برانگیزترین بخش‌های مذاکرات در پنج ماه گذشته از وین 1 تا وین 5 است که هم چنان نیز ادامه دارد.

به نظر می‌آید آمریکا همچنان بر این اعتقاد است که بهترین "تضمین" و "کامل‌ترین آن توقف، برجسته شدن یا کاهش چشمگیر برنامه، فعالیت و مواد هسته‌ای ایران است.

این در حالی است که محمدجواد ظریف از همان مذاکرات آغازین در وین اعلام کرد که "ما هیچ چیز برای پنهان کردن نداریم، اما نحوه اطمینان پیدا کردن از این مساله (صلح آمیز بودن برنامه هسته‌ای ایران) از طریق بستن سایت میسر نیست، بلکه تنها با نظارت‌های بین‌المللی این کار میسر است و تعطیلی هیچ چیز در دستور کار نیست."

در عین حال آمریکا و ایران هنوز به راه و روشی برای اطمینان پیدا کردن از صلح‌آمیز بودن برنامه هسته‌ای نرسیده‌اند و بر سر این موضوع اختلاف نظر جدی دارند.

در همین حال برای تضمین صلح آمیز بودن برنامه هسته‌ای، ایران بر فتوای مقام معظم رهبری به عنوان تضمینی محکم برای حرکت نکردن به سمت "گریز" هسته‌ای تأکید کرده است.

همچنین خبرنگار ایسنا اطلاع یافت که ایران آمادگی دارد در بیانیه‌ای جداگانه که در سازمان ملل به ثبت می‌رسد ممنوعیت ساخت و استفاده از سلاح هسته‌ای از سوی ایران را بر مبنای فتوای رهبری اعلام کند.

همچنین بر اساس مقدمه توافق ژنو، راه‌حل جامع باید ("ایران را قادر سازد تا به طور کامل از حقوق خود در بهره‌گیری از انرژی هسته‌ای برای اهداف صلح‌آمیز بر اساس مواد مرتبط در معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای و با رعایت تعهدات خود بر طبق معاهده از آن برخوردار شود.")

اگر در یک بخش از مقدمه آمده است که ایران باید تضمین کند که برنامه هسته‌ای‌اش "کاملاً" صلح‌آمیز باقی خواهد ماند و کار را برای به لحاظ حقوقی و ارایه تضمین‌ها در چارچوب قوانین سخت و شرایط را برای سهم خواهی‌های بیش‌تر و سیاسی 5+1 به ویژه آمریکا باز می‌کند، اما در بند دیگر این مقدمه نیز تاکید شده است که راه‌حل نهایی باید ایران را قادر سازد تا به طور "کامل" از حقوق خود در بهره‌گیری از انرژی هسته‌ای برخوردار شود. بنابراین طرف 5+1 نمی‌تواند از به رسمیت شناختن حقوق ایران طبق آن پی‌تی در تمامی زمینه‌ها شانه خالی کند.

برخی کارشناسان معتقدند 5+1 به دنبال چرخه سوختی در ایران هستند که غنی‌سازی نداشته باشد. هم‌چنین بر اساس اعلام مقامات کشورمان نیز فعالیت بازفرآوری حداقل تا مدتی مشخص و دور نخواهیم داشت، به این ترتیب چرخه سوخت ایران با دو خلاء مهم غنی‌سازی و بازفرآوری رو به رو می‌شود. این در حالی است که توافق ژنو برنامه غنی‌سازی ایران را ولو در چارچوب محدودیت‌ها پذیرفته است اما به نظر می‌آید آمریکا سعی دارد در چارچوب قیود مطرح شده در توافق، غنی‌سازی ای بی‌یال و کویال بسازد.

مقامات ایرانی تاکید دارند که در مذاکرات هسته‌ای ایران جز حقوق مسلم هسته‌ای بر اساس آن پی‌تی و رفع تحریم‌های غیرقانونی خواسته دیگری ندارند و برای شفاف‌سازی و فراهم کردن شرایط برای نظارت‌های بیش‌تر آماده هستند.

به گزارش ایسنا، راه‌حل جامع ("مضمّن یک برنامه غنی‌سازی با تعریف مشترک و محدودیت‌های عملی و اقدامات شفاف‌ساز به منظور تضمین ماهیت صلح‌آمیز برنامه هسته‌ای است.")

یکی دیگر از بخش‌های چالش برانگیز میان ایران و 5+1 موضوع غنی‌سازی ایران است که اکنون بخش مهمی از پیرانته‌های متن احتمالی توافق جامع را به خود اختصاص داده است.

بر اساس اعلام مقامات ایرانی هیچ یک از برنامه‌های و فعالیت‌های هسته‌ای ایران در چارچوب توافق جامع متوقف و بسته نخواهد شد و برنامه غنی‌سازی ایران ادامه می‌یابد. با این حال اقدامات شفاف‌ساز و نیز محدودیت‌های عملی و تعریف مشترک بخش‌هایی هستند که به راحتی می‌توانند از برنامه غنی‌سازی ایران یک ماکت بسازد.

شایان ذکر است، بر اساس آخرین گزارش مدیر کل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی که خردادماه منتشر شد، میزان اورانیوم غنی‌شده تا 5 درصد ایران نسبت به گزارش قبلی مدیرکل به حدود هشت تن و نیم (8475) افزایش یافته است که این میزان نسبت به گزارش قبلی بیش از 800 کیلو بیش‌تر است. هم‌چنین بر اساس گزارش جدید آژانس، تاسیسات هسته‌ای ایران به عدد 18 افزایش یافته است. هم چنین تعداد سانتریفیوژهای ایران 19 هزار و 838 ماشین است.

راه‌حل جامع نیز شامل ("یک فرایند متقابل و گام به گام است و به رفع همه جانبه تمامی تحریم‌های شورای امنیت، چندجانبه و ملی مربوط به برنامه هسته‌ای ایران می‌انجامد.")

به نظر می‌آید بخشی از اقدامات ایران مربوط به اقدامات شفاف‌ساز در مقابل کاهش و لغو تحریم‌های بین‌المللی، ملی و چند جانبه از سوی آمریکا و دیگر کشورهای اجرا کننده تحریم‌های یک جانبه آمریکا و شورای امنیت باشد که اجرای گام به گام و متقابل آن‌ها از سختی‌های کار است.

شایان ذکر است متن توافق جامع شامل یک (جدول زمان‌بندی رفع و لغو کامل تحریم‌های هسته‌ای علیه ایران) است که دو طرف هم‌زمان با متن توافق یا برنامه اقدام مشترک جامع بر روی آن نیز مذاکره می‌کنند. هم زمانی گفت‌وگوی دو طرف بر روی متن توافق جامع و چگونگی اجرای آن به سختی مذاکرات افزوده است. امری که در توافق ژنو صورت نگرفت و پس از توافق اولیه هیات‌های کارشناسی بر سر چگونگی اجرای آن مذاکره کردند.

به گزارش ایسنا، بزرگ‌ترین تهدیدکننده مذاکرات برای رسیدن به توافق جامع "زمان" است. هر چند ایران و 5+1 توافق کردند مذاکرات برای گام نهایی می‌تواند به شش ماه دوم هم کشیده شود، اما منافع دو طرف می‌طلبد تا توافق در شش ماه نخست به انجام برسد، چرا که هم ایران و هم آمریکا به این توافق برای شش الی یک سال آینده نیاز دارند. مهم‌ترین مساله که باعث می‌شود دو طرف برای رسیدن به توافق تا پایان تیرماه (20 جولای) تلاش کنند انتخابات کنگره آمریکا و تاثیر تبلیغات منفی جمهوری خواهان بر مسیر دولت آمریکا در سیاست خارجی به ویژه مذاکرات هسته‌ای با ایران است.

از سویی برای تمدید مذاکرات برای شش ماه دوم نیاز است تا مذاکراتی جداگانه برای تمدید اقداماتی که دو طرف طی شش ماه گذشته از 30 دی ماه 1392 تا 29 تیر سال جاری انجام داده‌اند، صورت گیرد.

در عین حال کارشناسان و برخی مقامات استمرار مذاکرات جامع برای 10 روز الی یک ماه بیش‌تر از موعد تعیین شده (29 تیر) را قابل بررسی می‌دانند، مبنی بر این که اگر دو طرف به نقطه قابل قبولی برای ادامه مباحث رسیده باشند و احتمال توافق بالا باشد می‌توان به مذاکرات برای چند هفته بیش‌تر خارج از بحث تمدید ادامه داد.

به گزارش ایسنا، علاوه مسایل فوق، می‌توان به موضوعات دیگر که احتمالاً در متن مورد مذاکره در پیرانته قرار دارند، اشاره کرد. (زمان اجرای توافق جامع) یکی از محورهای مورد مذاکره است. بر اساس اطلاع خبرنگار ایسنا ایران به پنج تا هفت سال برای راستی‌آزمایی، شفاف‌سازی و لغو تحریم‌ها تاکید دارد در حالی که طرف مقابل به زمانی بیش از 10 سال فکر می‌کند.

(تحقیق و توسعه) در زمینه غنی‌سازی از نقاط بحث برانگیز مذاکرات جامع است. ایران تاکید دارد امکان تجهیز و استفاده از سانتریفیوژهای نسل پیشرفته را در چارچوب و تعریفی که از غنی‌سازی به طور مشترک به دست می‌آید و محدودیت‌هایی که بر سر آن صحبت می‌شود باید در اختیار داشته باشد، امری که با مخالفت آمریکا روبه‌رو است.

کارشناسان معتقدند، طرف 5+1 با این که ایران در قالب یک یا دو زنجیره از سانتریفیوژهای نسل جدید حتی در بخش D & R استفاده کند یا خیر مخالفند.

در مدت اجرای گام اولیه توافق ژنو، سانتریفیوژهای نسل جدید و پیشرفته ایران صرفاً مورد آزمایش مکانیکی قرار گرفتند. همچنین (تعداد سانتریفیوژ)های ایران که می‌تواند به فعالیت خود ادامه دهد و سانتریفیوژهایی که می‌تواند در کوتاه مدت و بلند مدت بر اساس نیاز عملی ایران نصب و کار کنند از موضوعات مورد بحث است.

(ادامه غنی سازی 5 درصدی و این که آیا میزان تولیدات ایران باید اکسید شود یا می‌تواند به طور گاز باقی بماند)؛ مربوط به چگونگی نگهداری ذخایر اورانیوم غنی شده برای دوره زمانی مورد توافق.

(نیازهای عملی برنامه هسته‌ای ایران و محدودیت‌ها درباره دامنه، سطح، ظرفیت غنی‌سازی و محل‌هایی که در آن غنی‌سازی انجام می‌شود) از جمله دیگر موضوعات حساس و مهم در مذاکرات است. همچنین (ادامه فعالیت تاسیسات غنی سازی فردو و نحوه استفاده از این مرکز) و (سانتریفیوژهایی که قرار است در آن فعالیت کنند) نیز بخش دیگری از مباحث است.

از موضوعات مورد بحث و مهم در مذاکرات وین 6 (راکتور تحقیقاتی 40 مگاواتی اراک) است. به نظر می‌آید پیشنهاد ایران درباره بازطراحی این راکتور از محدود مواردی است که تاکنون مورد تفاهم اجمالی دو طرف قرار گرفته است.

به گزارش ایسنا، راکتور اراک قرار است جایگزین راکتور تحقیقاتی تهران شود. ایران همواره اعلام کرده است که راکتور آب سنگین اراک نه متوقف می‌شود و نه به آب سبک تبدیل می‌شود. در حال حاضر فعالیت‌های ساختمانی در مجموعه این راکتور در حال انجام است.

(اقدامات شفاف‌سازی و نظارت‌های بیشتر) و (تصویب پروتکل الحاقی) از دیگر موضوعات و مسایلی است که هنوز دو طرف بر سر چگونگی آن به نقطه نظر مشترک دست پیدا نکرده اند. از نظر ایران پذیرش پروتکل الحاقی اقدامی متقابل با (لغو تمامی تحریم‌های هسته‌ای یک جانبه و چند جانبه و ملی) است. علاوه بر این (تدوین و تهیه یک چارچوب زمانی مشخص برای اقدامات متقابل هسته‌ای از سوی ایران و رفع تحریم‌های در قالب یک جدول زمانی) از چالش‌های مهم پیش روی دو طرف است.

همچنین چگونگی (پرداختن به قطعنامه‌های شورای امنیت علیه ایران) که در آن‌ها تاکید شده است (غنی‌سازی ایران و فعالیت‌های مرتبط با آن باید تعلیق شود) و نیز (پرداختن به فعالیت‌های موشکی ایران که به ادعای کشورهای غربی مرتبط با فعالیت‌های هسته‌ای ایران است) دیگر موضوعاتی است که همچنان در پیرامون است.

به گزارش ایسنا، ایران و 5+1 برای رسیدن به توافق مشترک جامع، معادله‌ای پیچیده، چندوجهی و پرمجهول را به منظور یافتن راه‌حل نهایی آغاز کردند.

در هر مرحله از مذاکرات نسبت به یک مجهول، مشتق‌گیری (کوچک کردن یا ساده کردن معادله) شد، به نحوی که دیگر مجهول‌ها و وجوه دیگر نیز برای حل یک مجهول درگیر بودند و الان در مرحله پایانی دو طرف به مشتق آخر رسیده‌اند که حل آن نیازمند اضافه نکردن مجهول‌های غیرمنتظره و غیرمنطقی است.

بنابراین این دور مذاکرات، همانند مرتب کردن وجه ششم و آخر مکعب روییک و آخرین مرحله از مشتق‌گیری است.

گزارش از خبرنگار ایسنا: زهرا اصغری